

«ladrihero», en dir que uns «se reunían en casa del *taulacher*», però allí avui només diuen d'això un *taulelèr*. *Taulella*. *Taulellada*. *Taulellet*. *Entaulellar*; *entaulellament*.

Tauler [Llull] «del *tauler* dels escacs», *Do. Pu.* (Gili, p. 287); «bretspil» 1502, dicc. cat.-al. (§ 1593). 'Cai-xer o administrador d'un establiment o d'un funcionari' [S. xiv, *DAG.*]:¹ «escrivan qui --- regirà les scri-vanies de la cort del batle de Perpnyà e del *tauler* del viguer de Rosseyló» a. 1314 (RLR xxx, 261); no crec que arribi fins al cat. en l'acc. de l'alt-arag. *table-ro* «derrumbadero de troncos, apañado con pecheras de maderà» (Echo, 1966). *Taulera* [*DAG.*]. *Tauleria*.

Tauletes 'mena de castanyoles que es feien sonar pentant l'una amb l'altra': en particular els moriscos: «aquesta cegonya és fort conexas en si, car tota la casa en què's recull alegra ab lo joc que li fa de son bec, que mena axí com a *tauletes morisques*», Eixime-nis (*Terç*, NCL. vi, 137); o les que duien i feien sonar els leprosos per avisar llur presència quan captaven: «anà-sse-n a casa de Melis son --- amic, --- a la porta tocà unes *tauletes* que portave en la mà, segons usen los masells; e quant Melis oyí les *tauletes* --- envià-li pa e vi e carn ---», *Eiximplis* (Ag. i, 50). *Tauleta de torrons* i no *tablilla* és el mot català [1742, *DAG.*]. Molt corrent en el sentit de la taula agrícola en català occid. i val. almenys: «a la *Bassa del Cànim* hi té no-més una *taulete* de cànem per a aviram seu petit (*afaramets*)», Sunyer (1964); una *tauleta* 'un jaç de (tal planta)' Callosa d'En S. (1963); no sé si arriba fins al cat. en el sentit 'peces de llosa' que a Bielsa donen a l'alt-arag. *tabletas*. *Taulilla* val. 'la placa de matrícula': «he vist que era d'allà a la *taulilla* del carro» Montcada (Horta V., 1962).

Tauló d'ex-vot [1603, *DAG.*], d'artilleria [1640, *DAG.*], 'post llarga i estreta' [1390]; jo encara n'he vist estibes en el perímetre de Bna., cap a Hostafrancs [1910 ---], com en: «Joan Apòstol va poder seguir --- perfilant les ombres --- de dues dones que li eixugaven la cara regalimada de sang; estaven sota la coberta d'una alta estiba de *taulons*, en un dipòsit a *camp* [cap err.] ras a vora la Gran Via; del seu amagatall estant s'entrellucava un tros del carrer de Pelayo, per on pujaven les tropes desplegadas descarregant sobre la multitud fugitiva», Coromines (*Mort de J. Ap.* III, O. C., 532a15); *adormir-se com un tauló*, Coromines (1897, *Diari i Rec.* i, 209) = a. com un *tronc* (comparació comuna amb el cast., menys original nostra, doncs, i menys bona, car el *tronc* pot tenir vida, i el *tauló* sempre jeu). *Taulons d'arròs* val., supra, Gandia, i suposo a CastPna., on una sèquia secundària porta el nom *La Fila del Tauló* (1961). *Taulonada*. *Retauló*; *restauló*? *Taulot*.

Entaular [1575, OPou]:² «e. y rompre les gleves: occo, pulvero, -are; la *entaularadora* o altre instrument per rompre les gleves: occa; lo rompre les gleves y *entaular*: occatio» (*ThPu.*); «una de les operacions del llaurar» Sueca (BDLC XII, 300: *antaular*); «entenc que és igualar amb tragilla» Sollana (1962); «és *entaular* els camps amb l'*entaularadora*, una post llarga i for-

ta que l'animal arrossega pel camp, amb l'operari al damunt, per aplanar la terra, per tal d'evitar que perda la humitat massa ràpidament», J. G. M., que creu és el que vol dir EValor amb *ataular* (c. 1950) sense definir-lo. A parts del P. Val. i Mall. *Entaular-se* es diu amb sentit d'encalmar-se o quedar estacionari un mal, el temps; «El dia ja s'havia *entaulat*, amb una atmosfera prodigiosament clara, netejada per la tramuntana, el sol lluita, comença a picar; el 'bou'³ basculava: de tant en tant, una onada --- rebentava contra la popa ---», Balt. Porcel (*Argonautes*, p. 20); «si s'hi posa ulivarda, el mal amb el suc ja no s'endenyia; o si ja està endenyat, s'*entàula*» Benifairó de Vallidigna (1962). *Bau entaulat* mar., distint del BAUPRÈS (i, 1932a31), L'Escala, 1937.

Entaular justa Urgellet 'fer-ne verdiguers o gàbies de fustam' (*Costumari de la Manc.* i, § 417). L'ús més corrent en cat. central és el que tenim en *entaular negociacions*, una *demanda* etc.; i *entaular-se* 'posar-se a taula' especialment per menjar etc.: «aprés nos *entaulelávam*, y l'hipocràs, d'olor de farigola, a dojo rajava dins los gots», Verdàguer (*Nerto*, 13); «mentrestant anavan *entaulant-se* 'ls demés estudiants», «y l'home, tant per complaure a son ídol, com per seguir l'impuls de son ver entusiasme, s'*entaulà* y menjar postres, y begué vins y licors», NOLLER (*Pap.*, 201; *Vilaniu*, 112); «a les dotze s'acaba 'l mercat: los pagesos s'abocan a les fondes y hostals; tothom s'*entaula* demanant porcions ---», Bosch. d. l. Tri. (*Recorts d'un exc.*, 154). *Un entaulat* 'una fartanera, àpat copiós': «quin *entaulat* hi has tingut, que ja no s'hi troba res!», EmVilanova (*Entre Fam.*, 125). *Entaulemant* [DTo. 1647]; *entauleada*; *entauleador*, -adóra (supra); *entauleadura*; *desentaular*. *Atauleador*, -ladóra. +*Estaular* 'entaular la terra amb una post?', 'desfer-ne les taules?' (o és errada?): «un cop llaurada novament, la terra s'*estaula* i finalment es solca», Bladé Des. (*Benissanet*, 96).

Retaule 'pintura o conjunt de pintures destinats a darrere d'un altar', d'on la formació *rere-taule*, con-tret de *retaule*: el *DAG.* el documenta abundantment des de 1422, però en aquesta forma ja es documenta el 1389 en l'*InvlC*, s. v.⁴ (i altres cinc vegades en el S. xv); també «lo dit Francès Ferrer, pintor, li deu pintar un *retaule*» a. 1398 (*InvlC*, s. v. *pintar*); ja 1376 (RLR xvi, 17, però cf. la cita sobre *rana*) i Bna. 1443 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 231, cf. ací *evident*, *VEURE*; i el romanço de StJoan de l'Erm, cit. a *SO-ROLLAR, Romllo.*, 400.9); «lo Divendres Sant, les creus e los *retaules*, amagats e cuberts», StVicentF (*Quar.*, 268.111).

Del català és manlleu adaptat el cast. *retablo* (1450, com demostro i documento a l'article TABLA del DCEC/DECH), i n'és germà l'oc. ant. *reiretaule*, com ja indicà Spitzer (*Lexikk* 85, n. 1). En la nostra tradició lexicogràfica des del Busa-N. («r. de pintures: tabula picta», 1507) i OPou («lo *retaule*: tabulatum; lo r. pintat de imàgens de sants», *ThPu.*, 165).

Ja era usual el 1305, en què apareix llatinitzat com *retrotabulum*: «magister Pujol qui fecit *retrotabulum* Sancte Eulalie» inscr. de Bna. (Alart, *Bull. Soc. Agr.*